

Kuntaliiton pääekonomistin Minna Punakallion kolumni, Kuntatyönantajat lehdessä 3/2017, 17.5.2017

Sote-muutos pienentää kuntien menopaineita

Julkisen talouden ennusteita laaditaan kaikissa suhdannelaitoksissa, mutta kuntien kirjanpidon mukaisista tulevaisuuden näkymistä saadaan uutta tietoa vain kaksi kertaa vuodessa. Keväällä, kun hallitus julkaisee kehyspäättöksen ja alkusyksystä, kun hallitus antaa eduskunnalle seuraavan vuoden talousarvioesityksen. Näiden materiaalien yhteydessä julkaistaan myös kuntatalousohjelma. Se tarkastelee kuntatalouden tilaa, kuntiin kohdistuvia yleisiä muutospaineita ja hallituksen kuntia koskevia toimenpiteitä. Ohjelman lopussa on myös kuntien kirjanpidon mukainen kehitysarvio loppukehyskaudelle. Se on painelaskelma, mutta antaa puutteineenkin kunnille tärkeää tietoa lähivuosien kehityssuunnista.

Tänä vuonna kehysriihi oli samalla hallituksen puoliväliirii ja tuoreet kehyspäättöksen materiaalit odottavat vielä lukijaansa. Jo tässä vaiheessa voidaan kuitenkin sanoa, että kevään kuntatalousohjelma on historiallinen. Ohjelmassa nimittäin huomiottiin sote- ja maakuntauudistuksen vaikutukset kuntatalouden kehitysarvioon koko maan tasolla ensimmäistä kertaa. Aikaisemmat vaikutuslaskelmat ovat perustuneet tilastoituihin kustannuksiin ja pelkästään sote-muutoksen vaikutuksiin, mutta nyt sote-uudistus todella sisällytettiin kuntatalouden ennustettuun kehitykseen. Arviot vuoden 2019 muutoksista ovat kuitenkin tässä vaiheessa erittäin epävarmoja.

Kehitysarvion dramaattisin muutos lienee se, että sote- ja maakuntauudistus puolittaa kuntien käyttötalouden vuonna 2019. Tällöin kuntataloudesta poistuu 20,3 mrd. euroa sosiaali- ja terveystalouden sekä palo- ja pelastustoimen toimintamenoeriä. Samalla poistuu valtiolle ja maakunnille niitä vastaava määrä vero- ja toimintatuloja sekä valtionapuja. Verotuloja siirtyy yhteensä 12,4 mrd. euroa, sote-asiakasmaksuja ja muita toimintatuloja 2,3 mrd. euroa sekä valtionapuja 6,1 mrd. euroa. Kunnille verotulojen supistuminen ei kuitenkaan näy täysimääräisesti vielä vuonna 2019 verotilitysten ajoittumisen vuoksi.

Kuntatalouden kehitysarviossa sote-muutoksen on arvioitu pienentävän kuntatalouden investointeja 750 milj. eurolla, kun sairaanhoitopiirien investointimenot siirtyvät pois kuntataloudesta. Samalla pienentyvät myös poistot. Lisäksi uudistuksen arvioidaan pienentävän kuntien lainakantaa noin kahdella miljardilla eurolla, kun maakuntien palvelukeskukselle siirrettävien kuntayhtymien velat poistuvat kuntataloudesta.

Miltä kokonaisuus sitten lopulta näyttää kuntatalouden kannalta? Ennusteen mukaan pelkästään sote-muutos heikentää kuntien ja kuntayhtymien tilikauden tulosta hieman, mutta kehitysarviossa tilikauden tulos nousee reippaasti. Syy tähän on pitkälti verotuloihin liittyvissä ajoitustekijöissä.

Myös kokonaistulojen ja kokonaismenojen erotusta mittaava toiminnan ja investointien rahoitusvirta näyttäisi vahvistuvan pelkästään sote-muutoksen vuoksi noin 300 milj. eurolla. Kuntatalouden kehitysarviossa se vahvistuu tätäkin voimakkaammin. Syy löytyy muiden tekijöiden ohella sairaanhoitopiirien investoinneista, joita kunnat ovat rahoittaneet lainanotolla.

Kuntatalousohjelman kehitysarvio on kestävyysvajelaskelman tavoin painelaskelma, jossa ennustevuosina huomioidaan yleisen talous- ja väestökehityksen lisäksi vain jo päätetyt kuntatalouteen vaikuttavat hallituksen toimenpiteet. Kun kehitysarvio ei ole esimerkiksi huomionnut kuntien omia sopeutustoimia, se on tyypillisesti osoittanut kuntatalouden alijäämän paisumista varsinkin ennusteen loppuvuosina.

Nyt sote- ja maakuntauudistuksen myötä kuntataloudesta poistuu vuonna 2019 sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset, jotka ovat kehitysarviossa olleet kasvupaineiltaan suurin kuntatalouden menoerä. Tämän vuoksi kuntatalouden toimintamenojen ja lainankannan kehitys ennustevuosina maltillistuu.

Laskennallisessa kehitysarviossa sote-uudistus siis näyttäisi helpottavan kuntien tulevaisuuden näkymiä. Mutta kuten sanottu, kehitysarvion ulkopuolelle jää paljon tekijäitä. Todellisuus voi tulevina vuosina olla aivan toista.